

УДК 339.9.012
JEL: F62; F63; P40; P47; R11; R13
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-8-108-117>

ТРАНСФОРМАЦІЯ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

©2022 ЗВАРИЧ І. Т., ЗВАРИЧ О. І.

УДК 339.9.012
JEL: F62; F63; P40; P47; R11; R13

Зварич І. Т., Зварич О. І. Трансформація світової економічної системи та її вплив на економічний розвиток регіону в умовах глобалізації

У статті висвітлюється вплив трансформації світової економічної системи на сучасний економічний розвиток регіону за умов глобалізації. При цьому встановлено, що трансформація (від лат. *transformatio* – зміна, перетворення) – це дія або процес зміни вигляду, природи, форми чи характеру об'єкта, а глобалізація (від лат. *globus*, франц. *global* – загальний) – це процес, тенденція, функція історичного розвитку, який характеризується всеосяжністю та цілісністю. Інтуїтивне розуміння поняття економічного розвитку території пов'язує його зміст із позитивними змінами в певному просторі. Разом із цим така інтерпретація, хоча і загальнозрозуміла, втім, має низку невизначеностей, пов'язаних з окремими визначеннями розвитку регіону та значенням синтезу цих дефініцій у просторовому контексті. Одночасно необхідно підкреслити, що глобальна економіка знаходиться у стані, у якому всі держави та регіони не тільки впливають на інших, а і тісно взаємопов'язані. Водночас із цим з такою тенденцією регіонального економічного розвитку зросло усвідомлення наявності та необхідності безумовного врахування цих процесів безпосередньо на практиці. Такий цілісний та інноваційний підхід до соціально-економічного та культурного розвитку в глобалізованій економіці сприяє більш ефективному використанню всіх наявних потенціалів і ресурсів різних просторових одиниць, а в кінцевому результаті – й отриманню їх стійкої конкурентоспроможної переваги, у тому числі на міжнародній арені.

Ключові слова: регіон, економіка, розвиток, трансформація світової економіки, глобалізація, глокалізація, регіоналізація, «регіон, що навчається».

Табл.: 1. **Бібл.:** 23.

Зварич Ігор Теодорович – доктор політичних наук, професор, професор кафедри менеджменту і маркетингу, Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника (вул. Шевченка, 57, Івано-Франківськ, 76018, Україна)

E-mail: Zvarych2810@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2033-5054>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1207376>

Зварич Олена Ігорівна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри міжнародних економічних відносин, Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника (вул. Шевченка, 57, Івано-Франківськ, 76018, Україна)

E-mail: lena_zl@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5088-7565>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1013914>

UDC 339.9.012
JEL: F62; F63; P40; P47; R11; R13

Zvarych I. T., Zvarych O. I. Transformation of the World Economic System and Its Impact on the Economic Development of Region in the Conditions of Globalization

The article highlights the impact of the transformation of the world economic system on the economic development of region under the conditions of globalization. At this, it was determined that transformation (from the Latin *transformatio* – change) is an action or process of changing the appearance, nature, form or character of an object, and globalization (from the Latin “*globus*”, French “*global*” – general) is a process, trend, function of historical development, which is characterized by comprehensiveness and integrity. The intuitive understanding of the concept of economic development of territory connects its content with positive changes in a certain space. However, this interpretation, although generally understood, nevertheless has a number of uncertainties related to both individual definitions of development of region and the importance of synthesizing these definitions in a spatial context. At the same time, it should be emphasized that the global economy is in a state in which all countries and regions not only influence each other, but are also closely interconnected. Along with this trend of regional development, there is a growing awareness of the existence and need to take these processes into account in practice. Such a holistic and innovative approach to socioeconomic and cultural development in a globalized economy contributes to the more effective use of all available potentials and resources of different spatial units, and – ultimately – to obtain their sustainable competitive advantage, including in the international arena.

Keywords: region, economic, development, transformation of the world economic system, globalization, glocalization, regionalization, «learning region».

Tabl.: 1. **Bibl.:** 23.

Zvarych Ihor T. – D. Sc (Politics), Professor, Professor of the Department of Management and Marketing, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (57 Shevchenka Str., Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine)

E-mail: Zvarych2810@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2033-5054>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1207376>

Zvarych Olena I. – D. Sc (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of International Economic Relations, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (57 Shevchenka Str., Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine)

E-mail: lena_zl@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5088-7565>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1013914>

Теоретико-прикладні дослідження проблем трансформації світової економічної системи в контексті економічного розвитку регіонів привертають останніми роками увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Це зумовлено цілою низкою причин: *процесами глобалізації*, які паралельно спричиняють явище *регіоналізації*; децентралізацією в розподілі повноважень і фінансів між центром та регіонами; децентралізацією системи управління; децентралізаційними процесами в їх економіці, що особливо стосується саме постсоціалістичних країн, породжуючи нові функції та завдання регіону відносно їх інституційного забезпечення, чим значно актуалізується системне вивчення цих проблем і в аспекті утвердження ринкової економіки в Україні.

Досліджувані проблеми трансформації світової економічної системи й економічного розвитку регіонів критично осмислюються в різних вітчизняних і зарубіжних наукових дослідженнях. Серед українських фахівців варто виділити ґрунтовні надбання таких відомих вітчизняних вчених: І. Баб'як, З. Бауман, І. Благун, А. Дмитришин, М. Долішній, А. Запорожан, Є. Івченко, Є. Качан, І. Козак, А. Кравцова, О. Крайник, А. Кузьменко, Т. Максимова, І. Островський, В. Петренко, В. Решетило, В. Скобелев, І. Стадник, І. Сторонянська, І. Третяк, О. Чемерис, Б. Шелегейда [1–12]. Водночас формування науково-методологічних засад і ґрунтовних практичних рекомендацій щодо системних досліджень трансформації світової економічної системи та розвитку регіональної економіки з урахуванням їх специфіки в регіонах України в аспекті подальшого розвитку правової бази регіонального управління та результатів адміністративної реформи все ще залишається актуальним, що і стало завданням цієї наукової розвідки.

Разом із цим все ще немає усталеного трактування таких понять, як «економічний розвиток регіону», «регіональний розвиток в економічному контексті», «економічний регіон», а також усе ще недостатньо вивчено всю різноманітність взаємозв'язків між невід'ємними складовими елементами просторової структури комплексного регіону, які творять в усій своїй сукупності як виробничу, так і невиробничу сфери, та інші.

Дослідження цих проблем як ключових у контексті економічного розвитку регіону і є головною метою цієї статті.

Наука, у якій вивчаються значення слів і виразів та зміна їхніх значень, називається семантикою [13]. Її визначення не здаються дискусійними, коли сенс слів або їх синтаксис має однозначне та загальнозрозуміле пояснення у визначеному часі. Але все ускладнюється, коли досліджуються різні словосполучення чи дослівний зміст виразів і думок, що із них виникають. Це певною мірою стосується і *трансформації світової економічної системи при глобалізації та економічного розвитку регіонів* [1]. Наукові диску-

сії в цьому напрямку, які ґрунтуються на визначенні та пошуку його різних чинників, створюють підґрунтя такого дослідження саме в аспекті розвитку та наближення змісту таких дефініцій, як: розвиток, регіон, економічний розвиток регіону та економічний регіон, а в подальшому дослідженні – також чинники економічного розвитку території [6].

Структурні перетворення суспільства й економіки цікавили науковців багатьох поколінь, оскільки *поняття трансформаційного процесу як соціально-економічного феномену має інституційне значення*, знаходячись на перехресті наукових підходів. Так, *в економічних науках* трансформація та трансформаційні процеси розглядаються як якісна зміна економічної системи. Водночас *у соціологічних дослідженнях*, що мають істотну теоретико-методологічну і практичну значущість, вивчення соціальних змін відносять до *окремих проблем трансформаційних суспільств і вважають відправною точкою різних наукових теорій*. Отже, *трансформаційні процеси* – це невід'ємна складова розвитку соціально-економічних систем, а *розвиток* є, своєю чергою, необхідною умовою функціонування суб'єктів господарювання [2–9].

Інтуїтивне розуміння поняття *економічного розвитку регіону* пов'язує його зміст із позитивними змінами в певному просторі. Така інтерпретація, хоча і загальнозрозуміла, має, втім, цілу низку невизначеностей, пов'язаних із окремими визначеннями розвитку та регіону і значенням синтезу цих дефініцій у просторовому аспекті. При цьому *розвиток* у енциклопедичному трактуванні описують як «... процес руху від нижчого до вищого (до більших досягнень), у результаті чого відбувається зміна якості діяльності, предмета або ж явища та перехід до новішого, прогресивнішого» [13]. Складові цього визначення виразно вказують на «процесність» змін і позитивні (якісні) перетворення властивостей досліджуваних феноменів. Такі перетворення набувають іншого, двозначного характеру, коли розвиток сприймається в категорії процесу довготривалих змін, які мають відповідний напрямок. Можливі й ситуації, у яких вирізняють два чи більше станів та існує можливість виявлення, опису й оцінки відмінностей між ними. *За такого підходу* не враховується напрямок перетворень досліджуваного об'єкта, а це дає змогу припускати, що розвиток у сенсі перебігу (процесу) може мати як позитивний, так і негативний виміри. Саме тоді й ідеться про прогресивний і регресивний розвиток відповідно [2].

Така проблема зникає, *якщо визначення розвитку буття й еволюції живих істот адаптувати до сфери діяльності людини*. У такому визначенні країни та регіони, аналогічно до живих організмів, мають переходити від простіших, менш досконалих, до складніших і кращих форм та станів. *Розвиток у такому*

уявленні базується на модернізації або прогресі. Їх мотиви можуть полягати у прагненні до досягнення ідеалу або вирівнювання просторових відмінностей як результат закономірних позитивних змін кількісного зростання, якісного прогресу в економічних, соціальних і природних системах. Тріадою таких перетворень описується **концепція сталого розвитку**. Її прагматичною сутністю є невпинне прагнення до вищих рівнів економічного та соціального розвитку з одночасним забезпеченням відповідної якості навколишнього середовища чи, щонайменше, без порушень (тобто, погіршення) його стану [2; 5].

Визначення розвитку в межах регіону зобов'язує врахувати певний простір (поверхню, територію). У етимологічному трактуванні регіон – умовно виділений простір, який відрізняється від прилеглої території природними та/або набутими властивостями, однак із позиції економічної цей термін ототожнюється сьогодні із районом, областю, територією, частиною держави, що вирізняється сукупністю природних та історично складених економіко-географічних умов і національним складом населення [8–12]. Таким чином, логічно констатувати, що підставою для вирізнення регіонів є їхні природні та історичні передумови, адміністративні, культурні, політичні взаємини та, звичайно, економічна природа. Але такий підхід не дає можливості виокремити регіони традиційні, сільські, урбанізовані, сучасні, демографічні, етнічні тощо. Це пов'язано головним чином із тим, що визначальним критерієм такої ідентифікації не є ані займана територією площа, оскільки функціонують регіони великі та малі, ані гомогенність, тому що є як однорідні, так і неоднорідні території із позиції визначених безпосередньо для них властивостей [7–11].

Водночас із цим арбітраж розмежування регіонів підкреслює не лише їх різноманітність і відмінні риси, а і прийнятий спосіб поділу простору: *однокри-теріальний* (приміром, це щільність заселеності); *багатоаспектний* (для прикладу, вартість промислової продукції та чисельність міського населення); *структурний* (територіальне співвідношення галузей економічної діяльності). У численності таких рішень та їх взаємних комбінацій за визначальні критерії відокремлення регіонів приймаються найбільш характерні фізично-географічні, економіко-просторові й адміністративні передумови [14] (табл. 1).

Як видно з табл. 1, визначення регіональних меж у просторі опирається на різні критерії, а виникаючі за їх поділу регіони можуть розміщуватися в частині одного простору чи, навпаки, їх частини можуть поєднувати різні територіальні одиниці. Наприклад, **економічний регіон**, який визначений за просторовим поділом праці, може, проте не мусить, перекриватись із адміністративним поділом країни (трудова міграція). Окрема ж регіональна самоврядна спільнота може мати культурні відмінності як частину культурних традицій інших регіонів (*етнічних поселень*), а такі проблеми неодмінно ведуть до хаосу, що і спричиняє потребу в докладному визначенні об'єкта дослідження.

При аналізі **економічного розвитку регіонів** такого роду дослідження повинні опиратись та виходити із прагматичних міркувань, утилітарних поглядів (практичних вигод), урахування системних відношень. Прагматичний погляд пропонує дивитися на регіон у адміністративних категоріях, а отже, в одиницях, які виокремлюються на щонайвищому рівні в територіальному поділі держави. В Україні – це області, а останнім часом – ОТГ (об'єднані

Таблиця 1

Процедура розмежування регіонів на підставі визначених критеріїв

Умова	Близькість положення		
Критерій	Фізично-географічна	Економіко-просторова	Адміністративна
Характеристики відокремлення	Атмосферні; біологічні; геологічні; гідростатичні	Виробничі традиції; економічна модель; інфраструктура облаштування; поселенська мережа; система дистрибуції; спеціалізація	Адміністративні; економічні; політико-соціальні; статистичні; уклад країни
Відокремлені просторові об'єкти	Держави; провінції; басейни	Економічні райони; макрорегіони; кластери	Області; райони; міста; села; селища
Типи регіонів	Антропологічний; географічний; кліматичний; природний	Економічний район; соціально-економічний регіон; соціо-еколого-економічний регіон	Адміністративний

територіальні громади), населення яких утворює регіональні самоврядні спільноти. Проявом цих реляцій має бути відповідне сприяння економічної активності, підвищення конкурентоспроможності, а **інноваційність економіки** – формування просторового порядку із одночасним належним збереженням і культурної спадщини та природного середовища на користь усіх існуючих і майбутніх поколінь [15–18].

Такі цілі, хоч і стосуються різних аспектів розвитку, фокусуються у визначеному просторі, межі якого не можуть реконструюватись із використанням інших критеріїв делімітації (приміром, об'єднання або однорідності регіонів із позиції відповідних ознак, мережних зв'язків, відцентрових сил тощо). Їхнє застосування було б рівнозначне дерегулюванню ідеї регіональних самоврядних спільнот і загального планування розвитку. Водночас такі утилітарні погляди мають своє цілком логічне пояснення: фактом залишається адміністративний поділ, а будь-які із досліджень мають сенс і практичне застосування, коли стосуються областей як статистично облікованих регіонів [8].

Системне трактування регіону об'єднує спільноту, економіку та середовище в один цілісний уклад, який функціонує в рамках відособленого фрагмента простору. Компоненти цієї системи формують певні зв'язки, що виникають зі співіснування та співвідношення й одночасно відкриті для зовнішніх (інших регіональних, державних чи міжнародних) систем. У такій перспективі можна прийняти, що адміністративні та навіть гетерогенні регіони об'єднані єдиною концепцією та спільними діями самоврядної спільноти [2; 3; 5].

Регіональний розвиток є в цілому **багатомірним і багатогранним процесом, який можна представити через поєднання соціальних та економічних цілей**. Насамперед це поєднання таких чинників, як: зростання виробництва та доходів; зміни в соціальній, адміністративній та інституційній структурі суспільстві й у суспільній свідомості; трансформація традицій і звичок. Професор Решетило В. П. зі співавторами під розвитком регіону розуміє «...насичення його (її) економічними об'єктами і зв'язками. Чим більше таких об'єктів та чим тісніші зв'язки між ними, тим більш розвинутою чи освоєною вона уявляється. Через їхнє насичення забезпечується їх розвиток. Насичена територія – це та, яка вміщує безліч економічних об'єктів (підприємств і організацій та елементів соціальної сфери, на яких зосереджено або на які спрямовано економічну діяльність), що опосередковують сукупність економічних інтересів і відносин між учасниками суспільного виробництва. Розвиток території зумовлює системна організація відтворення ресурсів – інформаційних, матеріальних (капітальних), організаційних (підприємницьких), науково-технічних, природних, трудових чи інших» [9]. Натомість професор Максимо-

ва Т. С. метою регіонального розвитку вважає прогресивну зміну кількісних та якісних параметрів функціонування регіону для переходу у сприятливіший стан, який характеризується оптимальним значенням цільових показників. Разом із головною метою розробляються локальні цілі управління регіональним розвитком. Вони можуть передбачати досягнення певного фіксованого світового рівня показників споживання ресурсів регіону, задоволення життєвих потреб його населення та зростання доходів на особу [8]. А професор Шелегеда Б. Г. зазначає, що рівень розвитку є критерієм ефективності функціонування регіону, який створює його відповідну базу та є важливим джерелом підвищення якості життя населення держави. Коли параметри кількісних показників регіонального розвитку перевищують запланований або нормативний рівень стану аналогічних систем, можна прийти до логічного висновку щодо ефективного функціонування регіональних систем. Водночас міжрегіональний аналіз рівня розвитку відповідно сприятиме повнішому підтвердженню ефективності регіонального відтворювального процесу як вивірної основи для їх розвитку [12].

Науково-теоретичні узагальнення останнього часу сприяли створенню бази для формування нового підходу до питань розвитку, який характеризують такі чинники: **людські ресурси** – якість, уміння, якість і мобільність робочої сили, включно зі здатністю адаптуватися до технологічних та організаційних змін; **інституції** як здатність організаційних структур оволодівати сучасним управлінням в умовах постійних змін; **нематеріальні чинники**, наприклад соціальний капітал як складне переплетення консолідованих знань, культури, інноваційної поведінки, підприємницького духу, спроможності створювати мережі [11]. Такий підхід до регіональної політики акцентує увагу на **ендогенних чинниках розвитку** та посиленні відповідальності місцевих органів влади за комплексний економічний розвиток території та побудову функціональної структури управління із урахуванням особливостей регіонального розвитку. Водночас Крайник О. П. вважає, що **його ключовим чинником є розвиток промисловості, збільшення частки її та послуг**. Промисловість – одна із провідних галузей економіки, яка забезпечує технічне переоснащення інших галузей і здійснює вплив на соціально-економічну та культурну ситуацію в регіоні [7]. **Змістовні рамки таких інтерпретацій розвитку регіону тільки доповнюються його компонентами**, а де факто є уточнюючими чинниками, із використанням яких мають забезпечуватись позитивні зміни. У їх переліку чергуються: економічна структура; навколишнє середовище; інфраструктура та досягнуті рівень і якість життя населення; працевлаштування; інноваційні процеси та відповідна диверсифікація господарської структури регіонів; екологіч-

ний розвиток і послідовне поліпшення життя в регіонах; соціальний капітал тощо. Передовсім саме такі характеристики в синтезованому варіанті й вказують на належні економічний, екологічний, інвестиційний, інноваційний, соціальний, технічний і технологічний аспекти в розвитку різних територій.

Регіональний розвиток в економічному контексті зумовлюється економічним зростанням, що проявляється у трансформації чинників виробництва (внутрішніх і зовнішніх стосовно регіону) в збільшену кількість продукції та послуг. У соціальному сенсі він охоплює зміни в міжлюдських стосунках і соціальній структурі, які проявляються в модифікації способу та вищій якості життя населення. Його основні складові у технічній і технологічній площинах охоплюють різні конструктивні зміни у сферах виробництва і послуг. У природному середовищі регіональний соціально-економічний розвиток зосереджується, перш за все, на різноманітних екологічних проблемах, так званому екорозвитку. Отже, підсумовуючи, зазначимо, що регіональний розвиток потрібно сприймати насамперед у категоріях змін у співіснуючих взаємозалежних адміністративній, економічній, політичній, природній, соціальній, технічній, технологічній та інших системах, які разом або по чергово перманентно заміщують існуючі стани значно кращими відповідниками, оцінюваними позитивно за прийнятними критеріями. Таким чином, економічний розвиток – це передусім якісні та структурні зміни в національних економіках у результаті їх економічного зростання [12].

У просторовій системі національної економіки закладено поділ території країни на відповідні простори, що називаються регіонами. Їх відмінності та класифікація за економічними критеріями та передумовами формують ще одне визначення – економічного регіону. Водночас до сьогодні наукові доробки не привели до встановлення однозначного загальноприйнятого визначення економічного регіону та універсальних критеріїв його виділення. У визначеннях цього терміна, які містять спільні елементи, що дають змогу вирізнити характерні ознаки економічного регіону, він розглядається лише як частина більшої території (регіон як відповідний простір / місце) чи із позиції суб'єктивізму (регіон як суб'єкт / одиниця господарювання). Так, у [19] економічний регіон (район) – «1) частина загального єдиного економічного простору держави або світу (світової економіки), яка має межі та унікальне географічне положення; 2) територія, наділена спільними природними, соціально-економічними, національно-культурними та іншими умовами розвитку; 3) територіально-господарське утворення системного характеру, між складовими якого їх внутрішні зв'язки є тіснішими, аніж усі зовнішні».

Усутнісному значенні економічний регіон часто ототожнюється із поняттям економічного району. Економічний район – це територіально цілісна частина народного господарства держави, що характеризується такими ознаками: спеціалізація як основна народногосподарська функція (його орієнтація на відповідні виробництва та послуги, які відповідають його географічному розташуванню, природним, економічним і соціальним умовам і спираються на соціальний поділ праці з усіма іншими районами); комплексність – у широкому розумінні – це взаємопов'язаність найважливіших складових економічної та територіальної структур району; керованість – різні галузі та територіальні утворення як матеріальна основа взаємопов'язаності складних структур, що дає можливість охарактеризувати район як відповідну цілісну систему й організаційний осередок територіального управління народним господарством загалом [7–14].

Разом із цим, на наше переконання, у контексті формування поняття економічного регіону таку дефініцію варто доповнити характеристиками, які притаманні сучасним процесам глобалізації, – такими, як інноваційність, креативність, мережевість, навчання та транснаціоналізація, оскільки глобалізація створює необхідність переосмислення місця економічного регіону в суспільно-господарському просторі [14]. Отже, така різноплановість трактування економічного регіону дає реальну можливість визначити його відповідно до теорії систем як:

- ✦ організовану систему із сукупністю цілей, здатну до реалізації визначених соціально-економічних цілей і відповідних функцій та завдань, що з них випливають;
- ✦ упорядковану систему, відносно відокремлену від зовнішнього середовища та відкритую стосовно його соціального, економічного та природного оточення, що обмінюється із ним людськими, грошовими, інформаційними, майновими та всіма іншими необхідними ресурсами;
- ✦ систему, яка є структурованою ієрархічною із внутрішніми взаємопов'язаними ресурсами та внутрішньою підсистемою управління такою системою;
- ✦ систему, що розпоряджається відповідними запасами екзогенних та ендемогенних чинників, які є потрібними для здійснення визначених форм діяльності та взаємопов'язаних, найчастіше за принципом зворотного зв'язку;
- ✦ систему, яка при цьому є здатною до самостійної ідентифікації, вибору та необхідної модифікації своїх цілей та істотного збільшення ступеня впливу своєї організації.

Особливою етимологічною ознакою економічного регіону є його внутрішні взаємозв'язки, специфічний характер яких дає можливість вирізнити

зональні (просторові), вузлові та комплексні регіони. Варто підкреслити, що *процеси європейської інтеграції та глобалізації* інтенсифікують мережевість господарських зв'язків не тільки всередині територіальних одиниць, а і, перш за все, ззовні, включаючи їх у глобальні мережеві структури. Утворювані в результаті цього простори визначають нові чинники розвитку економічних регіонів та, як наслідок, їх позицію, яка полягає у *підвищенні ролі економічних регіонів у глобальній економіці*. Саме такі риси особливо притаманні розвитку *комплексних регіонів* як просторів, що містять комплекси взаємопов'язаних виробничих чинників, якими визначається спеціалізацію економіки території. *Певна складність розуміння регіону* виникає із його міждисциплінарного розвитку зі збереженням пропорцій між окремими галузями продукції та послуг. Виробничі зв'язки генерують і мережу позавиробничих зв'язків та приводять до того, що *комплексний регіон*, попри ознаки вузлової території, володіє у своїй внутрішній структурі однорідними та вузловими зв'язками нижчого рівня. Водночас така його *комплексність* ґрунтується на:

- ✦ формуванні системи різних видів виробничої діяльності та сфери послуг, які зумовляють ефективну реалізацію основної екзогенної функції;
- ✦ належному збереженні пропорції в розвитку екзогенної й ендогенної діяльності;
- ✦ пристосуванні екзогенної діяльності до кількості, якості та структури наявних у кожному регіоні усіх необхідних для його належної життєдіяльності ресурсів;
- ✦ існуванні досить потужних горизонтальних (міжгалузевих) і вертикальних (управлінських) економічних взаємозв'язків, що важливі в умовах тенденції глобалізації економіки.

На особливу увагу заслуговують різноманітність і взаємозв'язки між елементами просторової структури *комплексного регіону*, які творять у своїй сукупності виробничу та невиробничу сфери. Окрім цього, кожен регіон володіє і своєю економічною базою, тобто таким провідним видом господарської діяльності, що зумовляє його виникнення та сталий розвиток. *Залежно від характеру економічної бази* можна такі виділити *комплексні регіони*: *первинні*, які займаються видобутком різних природних ресурсів і виробництвом сільськогосподарської продукції, лісництвом та рибальством; *вторинні*, основним видом діяльності яких є різного роду промислово переробка. Водночас до першої групи можна віднести відповідні системи, провідним видом діяльності яких є *енергетика*. При цьому до другої логічно віднести регіони із економікою, яка ґрунтується на *знаннях*. Одночасно класифікація регіонів може містити і *прості регіони*, розвиток яких базується на конкретному виді продукції, та регіони

складні із економічною базою із кількох видів діяльності.

Диверсифікація господарської структури комплексного регіону дає йому значно більшу стійкість до кон'юнктурних зсувів, а звідси веде до ефективної реалізації відповідної парадигми еволюційного виживання, яке останнім часом є *одним із найбільших викликів майбутнього регіонів*. *Вигоди від диверсифікації* можна збільшити шляхом підтримки міжнародної згуртованості (комплементарності) у просторі регіону. Але на шляху реалізації сучасної політики згуртованості стоять бар'єри та недосконаlostі, спричиняючи застосування *територіально спрямованого підходу (place-based) в управлінні економічними регіонами*. Отже, підхід до розмежування економічних регіонів зобов'язує до визначення їх меж, тобто до *економічної регіоналізації*.

За ідентифікації економічних регіонів на практиці найчастіше використовують *територіально-адміністративний поділ держави*, незважаючи на те, що він має відповідати розмежуванню, яке ґрунтується на територіальному розподілі праці. *Адміністративний регіон* є господарським комплексом із його визначеним профілем чи спеціалізацією, із відособленим адміністративно-господарським центром, який виконує функції осередку, що вирішує питання його розвитку та функціонування. Узгодження між адміністративним і економічним регіоном у сенсі займаного простору трапляється рідко. Однак потрібно відмітити явно виражені пристосувальні тенденції, які призводять до того, що *основний регіон* часто ототожнюється із одиницею адміністративного поділу країни. Це виникає із його відносної стійкості, яка через органи влади та місцевої адміністрації формує взаємопов'язану систему адміністрування [8].

Отже, можна погодитись із тією думкою, що «... виділення економічних регіонів – це не лише процес задоволення допитливості науковця, а і пошук конструктивних рішень із удосконалення управління розвитком регіонів. Повністю ігнорувати чинний адміністративно-територіальний устрій держави неможливо. Тому в економічній регіоналізації деколи доводиться поступатись науковими принципами. Коли ж мова йде про обласні та інші адміністративні економічні регіони, їхнє виділення є доволі умовним, і вони є штучно створеними науковими категоріями [20–23]. В ідеалі ж *адміністративно-територіальний поділ* (як система управління економікою регіонів) та *економічне районування* (виділення регіональних економічних систем) повинні збігатися. Тільки такий варіант дає змогу ефективно організувати соціально-економічний і культурний розвиток регіонів, *що і є головним завданням регіональної економіки*. Прикладами, які це засвідчують, є виконання програм розвитку слабо розвинених штатів або їх субодниць у США. Тут не змінюють адміні-

стративно-територіального поділу країни, а для усунення таких проблем створюють спеціальні органи влади (адміністрації з виконання програм), причому межі їх дії часто не збігаються з кордонами адміністративно-територіальних одиниць. Іншим яскравим підходом є програма «Освоєння та розвитку ресурсів долини річки Теннессі», яка була започаткована за діяльності Ф. Рузвельта. Його оцінюють як найкращий зразок ефективної регіональної політики, а досвід вивчається в американських університетах і бізнес-центрах [20].

Наслідком нерівномірного розміщення ресурсів і господарської діяльності в державі є відмінності в рівні та динаміці розвитку регіонів, а критерій стану ресурсів дає змогу вирізняти: розвинені регіони та регіони, які розвиваються, у яких усі ресурси використовуються ефективно; регіони, де частина ресурсів не використовується чи їх використання є нераціональним. З огляду на *динаміку процесів розвитку* перша група ділиться на: регіони, що розвиваються динамічно та гармонійно, регіони із запізнілим розвитком і регіони, які його потребують. Натомість у другій виділяють два типи регіонів: нерозвинені та депресивні. Цю типологію можна розширити за рахунок додаткових якісних критеріїв, які уможливають визначення специфіки регіону. Така типологізація має служити як пізнавальним, так і практичним цілям. Ідентифікація ситуації в кожному із конкретних регіонів та їх загроз і можливостей надає змогу належного добору найбільш ефективних методів впливу на його соціально-економічний і культурний розвиток [1–14].

В умовах ситуації в Європі та світі необхідна корекція визначення регіону в категоріях потенціалу, ринку, середовища і функцій. Це виникає з того факту, що регіон є простором для життя людей і функціонування різних інститутів і суб'єктів господарювання. Водночас його специфічні ознаки визначають рівень конкурентоспроможності та інноваційності, створюючи клімат для господарської діяльності. *Як ринковий простір* він залежить від демографічних чинників і потужності економічної бази, величини регіонального продукту, грошових доходів та рівня концентрації капіталу. Кожен із регіонів має і власний потенціал, який є сумою всіх часткових потенціалів: економічного, екологічного, інституційного, інтелектуального, культурного тощо. Залежно від рівня використання цих потенціалів він знаходиться на різних стадіях процесу розвитку. *Функціональне трактування регіону* містить і поняття центру (найчастіше міста) та рівня його поляризації. Варто підкреслити, що з початку формування ринкової економіки – за меркантилізму в його першій формі – з'являється поняття *центру регіону*. Він є не закритою системою, а суспільно-господарською структурою, яка відіграє щораз більшу роль у формуванні відповідних соці-

ально-економічних зв'язків у регіоні. У промисловій економіці взаємозв'язки між містом і оточуючим його простором були достатньо сильними. Регіон постачав місту прості ресурси, зокрема некваліфіковану робочу силу, різні продовольчі продукти та сировину для виробничих і будівельних підприємств. Взаємін місто давало доходи із праці, продукти та послуги вищого порядку, у тому числі охорону здоров'я населення, культуру, вищу освіту тощо. Регіональне середовище було, з одного боку, координоване через місто, яке по суті нищівно експлуатувало всі його ресурси на потреби економіки, а з іншого – складало підвалини його функціонування [1–7; 11].

При цьому в інноваційній економіці взаємозв'язки між метрополією та регіоном послаблюються. Регіональні ресурси є вже недостатніми для її розвитку. Стають обмеженими кваліфікована робоча сила (яка найчастіше отримувала освіту в місті), природні ресурси – питна вода, рекреаційний простір тощо. А з іншого боку, сучасний регіон отримує щораз більше негативних імпульсів саме від метрополії. Значно дешевші, які розташовані далі від центру території, стають привабливішими з огляду на можливість розміщення небажаної в місті технічної інфраструктури (складів відходів тощо), транспортної інфраструктури та локалізації торгових центрів та традиційних фондо- і трудомістких галузей виробництва, житлового та рекреаційного будівництва [11].

У XX ст. у світі виникли регіональні центри, до нових трендів формування яких можна віднести: інтенсифікацію процесів урбанізації в масштабі всього світу; концентрацію міст на малорозвинених просторах (на відміну від XIX ст., коли місто розбудовувалося на розвинених) і виникнення новітніх форм урбанізації, для прикладу, великих метрополій (мегаполісів) [9].

Для більшості сучасних економічних регіонів, що функціонують у *глобальних мережах*, їхні центри (*метрополії*) часто пов'язані з іншими великими міськими осередками, які знаходяться достатньо далеко від регіону, де вони локалізуються. Цей факт спричиняє те, що їхні позиції в нових соціально-економічних реаліях щораз меншою мірою залежать від рівня конкурентоспроможності функціонуючих у ньому метрополій, а більшою – насамперед від якості горизонтальних взаємозв'язків із іншими регіонами і його креативності та відкритості. Міра такої відкритості економічної системи регіону тим більша, чим менший його простір. Так, відповідно до теорії Дж. М. Кейнса, *рівень відкритості регіональної економіки* залежить передовсім від граничного регіонального споживання і від його граничної здатності до імпорту.

Додатково до цього сучасними процесами глобалізації спричиняється те, що регіони зазнають змін у просторовій організації їхніх економік і соціального життя та в їхніх зв'язках із іншими просто-

ровими одиницями. Ці перетворення є результатом впливу багатьох взаємозалежних процесів, а провідну роль серед них відіграє **глобалізація** та її сучасна специфічна версія – **глокалізація** (*glocalisation*), «... як процес економічного, соціального та культурного розвитку, який характеризується співіснуванням різноспрямованих тенденцій: на тлі глобалізації замість очікуваного зникнення регіональних відмінностей відбувається їх збереження та посилення, які творять нові можливості розвитку» [20]. З іншого боку, глокалізація водночас накладає обмеження у вигляді всезростаючого тиску конкурентоспроможності саме для економічних регіонів. Як йдеться у [21], «... території взагалі, а регіони і міста в їх числі – це ті суб'єкти, які беруть безпосередню участь у конкурентоспроможній боротьбі».

А **о найважливіших чинників конкурентоспроможності регіонів належать:** інноваційність, людський капітал, інститути та соціальний капітал, а звідси – мережеві взаємозв'язки між суб'єктами місцевої/регіональної мережі, регіональна адміністрація, кількість малих і середніх підприємств та величина прямих іноземних інвестицій. Ці чинники і рівень їхнього використання в регіональному розрізі визначають рівень конкурентоспроможності регіонів, поділяючи їх на сильні та слабкі. При цьому нова роль економічного регіону у глобальній економіці виникає із локалізації в його просторі інноваційної та креативної діяльності. У роботі [23] із огляду на привабливість локалізації знань та інновацій виокремлюються «... регіони, які генерують знання (найменш чисельні у глобальній економіці), регіони, що їх ефективно абсорбують (численніші від попередніх), а також мегаміста в малорозвинених країнах і найчисленніші малорозвинені периферійні регіони, які мають більш дешеву некваліфіковану робочу силу та здебільшого найнижчий рівень привабливості».

Регіон, у якому впроваджуються інновації, подібний до підприємства, яке «...вчиться, впроваджує покращення та нові рішення, коригуючи власну організацію, а знання виробляються в ньому завдяки взаємному співробітництву» [23], яке пов'язане із поточними потребами. На підвищення ефективності «виробництва» знань у регіоні, який «вчиться», здійснюють провідний вплив відповідні органи місцевого самоврядування. Регіон, що «вчиться», одночасно піддається безперервним перетворенням, створюючи високо оцінювані технологічні інновації, саме так змінюючи свої дії та уникаючи стагнації.

Економічний регіон – це не лише просторова господарська структура, а і сформований соціум із відчуттям етнічної, культурної, мовної та релігійної приналежності, що характеризується специфічними рисами поведінки, традиціями та системою цінностей і нормами та функціонуванням у визначеній цивілізації, із якою він ідентифікується. Її проявами

утворюються нові чинники економічного розвитку. У результаті – такими цивілізаційними зумовленостями визначається і новітня роль його рівня у формуванні світового порядку.

ВИСНОВКИ

Трансформація світової економічної системи здійснює вагомий вплив на економічний розвиток держав та їх регіонів. При цьому інтуїтивне розуміння поняття економічного розвитку регіону пов'язує його зміст із позитивним змістом у певному просторі. Однак така інтерпретація, хоча і загальнозрозуміла, втім, має низку невизначеностей, пов'язаних із окремими визначеннями розвитку регіону та значенням синтезу цих дефініцій у просторовому аспекті. Водночас варто констатувати, що підставою для їх вирішення є природні й історичні передумови, адміністративні, культурні, політичні відносини й економічна природа. Проте такий підхід не дає змоги виокремити регіони традиційні, сільські, урбанізовані, сучасні, демографічні, етнічні тощо. Водночас регіональний розвиток в економічному контексті зумовлений економічним зростанням, яке проявляється у трансформації чинників виробництва (внутрішніх і зовнішніх стосовно регіону) в збільшену кількість продукції та послуг. **Основною етимологічною ознакою економічного регіону** є його внутрішні взаємозв'язки, специфічний характер яких дає можливість вирізнити зональні (просторові), вузлові та комплексні регіони як простори, що містять комплекси взаємопов'язаних виробничих чинників, які визначають спеціалізацію економіки території.

Резюмуючи, варто підкреслити, що глобальна економіка знаходиться у стані, коли держави та регіони не тільки впливають на інших, а й тісно взаємопов'язані. Взаємні впливи та залежності між ними існували з давніх пір. Втім, **характерною ознакою сучасності** є посилення цих явищ і зростання рівня їх комплексності. Разом із цією тенденцією регіонального розвитку зросло усвідомлення наявності та необхідності врахування цих процесів на практиці. **Такий цілісний та інноваційний підхід до економічного розвитку у глобалізованій економіці** сприяє значно ефективнішому використанню всіх наявних потенціалів і ресурсів у просторових одиницях, а в кінцевому підсумку – їх стійкішій конкурентоспроможній перевазі та підвищенню ролі регіонів і на міжнародній арені. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бауман З. Глокалізація, или Кому глобалізація, а кому локалізація // Глобалізація: контури XXI века: реферат. сб. / отв. ред. Ю. И. Игрицкий, П. В. Малиновский. М.: ИНИОН РАН, 2001. Ч. 1. 264 с.
2. Благуи І. С., Дмитришин Л. І., Романків І. М. Аналіз підходів до формування концепцій регіонального

- розвитку. *Вісник Прикарпатського університету. Серія «Економіка»*. 2012. Вип. 9. С. 130–134.
- Blahun I., Dmytryshyn L., Leshuk H. Simulative Model for Evaluation of Investment Processes in the Regions of Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*. 2017. Vol. 14. Iss. 3. P. 322–329. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/2176/1/Лещук%202020.pdf>
  - Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ – ХХІ століть: нові пріоритети. Київ : Наукова думка, 2006. 512 с.
  - Івченко Є. А. Трансформація як поняття та підходи до його розуміння в економічному контексті. *Ефективна економіка*. 2015. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5827>
  - Регіональна економіка : підручник / за ред. Є. П. Качана. Київ : Знання, 2011. 671 с.
  - Крайник О. П. Роль економічного аналізу в управлінні господарською діяльністю підприємств. *Наукові записки [Української академії друкарства]*. 2011. Вип. 3. С. 101–108.
  - Максимова Т. С. Регіональний розвиток (аналіз і прогнозування) : монографія. Луганськ : Вид-во СНУ імені В. Даля, 2003. 304 с.
  - Інституційні фактори стійкого розвитку регіональних соціально-економічних систем : монографія / Решетило В. П., Стадник І. В., Островський І. А. та ін. Харків : ХНАМГ, 2013. 241 с.
  - Сторонянська І. З. Міжрегіональні інтеграційні процеси в Україні: тенденції та перспективи розвитку : монографія. Львів, 2009. 392 с.
  - Соціально-економічний розвиток регіону: механізми державного впливу : монографія / Крайник О. П., Третяк Г. С., Чемерис О. М. та ін. Львів, 2011. 232 с.
  - Стратегічний розвиток соціально-економічної інфраструктури регіону : монографія / Шелегеда Б. Г., Кузьменко Л. М., Кравцова Л. В. та ін. Донецьк : ІЕП НАН України, 2011. 320 с.
  - Семантика / Словопедія. URL: <http://slovopedia.org.ua/29/53409/20339.html>
  - Зварич І. Т., Зварич О. І. Регіон у системі міжнародних конкурентних відносин. *Вісник Прикарпатського університету. Серія «Економіка»*. 2015. Вип. 11. С. 33–38.
  - Конституція України (зі змін. і допов.). Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
  - Закон України «Про засади державної регіональної політики» (зі змін. та допов.) від 5 лютого 2015 р. № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>
  - Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (зі змін. і допов.) від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>
  - Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (зі змін. та допов.) від 25 травня 1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>
  - Економічний район, його головні ознаки, районуотворюючі фактори. URL: <http://www.novageografia.com/vogels-62-1.html>
  - Валлерстайн І. Глобалізація або вік змін. Довгостроковий погляд на шлях розвитку світової системи // Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика. Луганськ : Альма-Матер – Знання, 2002. С. 49–67.
  - Gibbons M. et al. The New Production of Knowledge: The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies. London : SAGE Publications, 2010. 192 p.
  - Cuadredo-Rouna J. R., Nijkamp P., Salva P. Moving Frontiers: Economic Restructuring, Regional Development and Emerging Networks. In: *New Borders and Jld Barriers in Apatial Development*. Averbury, 1994, P. 3-23.
  - Dmytryshyn L., Zvarych O. Innovations as a priority factor of the regional economic development. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2018. Vol. 4. No. 2. P. 70–77. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-2-70-77>

REFERENCES

- Bauman, Z. "Glokalizatsiya, ili Komu globalizatsiya, a komu lokalizatsiya" [Glocalization, Or to Whom Is Globalization, and to Whom Is Localization]. In *Globalizatsiya: kontury XXI veka*, part 1. Moscow: INION RAN, 2001.
- Blahun, I. S., Dmytryshyn, L. I., and Romankiv, I. M. "Analiz pidkhodiv do formuvannia kontseptsii rehionalnoho rozvytku" [Analysis of Approaches to the Formation of Regional Development Concepts]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Seriya «Ekononika»*, no. 9 (2012): 130-134.
- Blahun, I., Dmytryshyn, L., and Leshuk, H. "Simulative Model for Evaluation of Investment Processes in the Regions of Ukraine". *Investment Management and Financial Innovations*, vol. 14, iss. 3 (2017): 322-329. <http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/2176/1/Лещук%202020.pdf>
- Cuadredo-Rouna, J. R., Nijkamp, P., and Salva, P. "Moving Frontiers: Economic Restructuring, Regional Development and Emerging Networks". In *New Borders and Jld Barriers in Apatial Development*, 3-23. Averbury, 1994.
- Dmytryshyn, L., and Zvarych, O. "Innovations as a priority factor of the regional economic development". *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 4, no. 2 (2018): 70-77. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-2-70-77>
- Dolishnii, M. I. *Rehionalna polityka na rubezhi XX–XXI stolit: novi priorytety* [Regional Policy at the Turn of the 20th – 21st Centuries: New Priorities]. Kyiv: Naukova dumka, 2006.
- "Ekononichniy raion, yoho holovni oznaky, raionoutvoriuiuchi faktory" [Economic District, Its Main Features, District-forming Factors]. <http://www.novageografia.com/vogels-62-1.html>
- Gibbons, M. et al. *The New Production of Knowledge: The Dynamics of Science and Research in Contemporary Societies*. London: SAGE Publications, 2010.
- Ivchenko, Ye. A. "Transformatsiia yak poniattia ta pidkhody do yoho rozuminnia v ekononichnomu konteksti" [Transformation as a Concept and Approaches to Its Understanding in the Economic Context]. *Efektynna ekonomika*, no. 12 (2015). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5827>

- Krainyk, O. P. "Rol ekonomichnoho analizu v upravlinni hospodarskoiu diialnistiu pidprijemstv" [The Role of Economic Analysis in Management of Economic Activity on Enterprises]. *Naukovi zapysky [Ukrainskoi akademii druzarstva]*, no. 3 (2011): 101-108.
- Krainyk, O. P. et al. *Sotsialno-ekonomichni rozvytok rehionu: mekhanizmy derzhavnoho vplyvu* [Socio-economic Development of the Region: Mechanisms of State Influence]. Lviv, 2011.
- [Legal Act of Ukraine] (1996). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (1997). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>
- Maksymova, T. S. *Rehionalnyi rozvytok (analiz i prohozuvannia)* [Regional Development (Analysis and Forecasting)]. Luhansk: Vyd-vo SNU imeni V. Dalia, 2003.
- Rehionalna ekonomika* [Regional Economy]. Kyiv: Znannia, 2011.
- Reshetylo, V. P. et al. *Instytutsiini faktory stiikoho rozvytku rehionalnykh sotsialno-ekonomichnykh system* [Institutional Factors of Sustainable Development of Regional Socio-economic Systems]. Kharkiv: KhNAMH, 2013.
- "Semantyka" [Semantics]. Slovpediia. <http://slovpedia.org.ua/29/53409/20339.html>
- Sheleheda, B. H. et al. *Stratehichni rozvytok sotsialno-ekonomichnoi infrastruktury rehionu* [Strategic Development of the Socio-economic Infrastructure of the Region]. Donetsk: IEP NAN Ukrainy, 2011.
- Storonianska, I. Z. *Mizhrehionalni intehratsiini protsesy v Ukraini: tendentsii ta perspektyvy rozvytku* [Interregional Integration Processes in Ukraine: Trends and Prospects for Development]. Lviv, 2009.
- Vallerstain, I. "Hlobalizatsiia abo vik zmin. Dovhostrokovyi pohliad na shliakh rozvytku svitovoi systemy" [Globalization or the Age of Change. A Long-term View of the Way of Development of the World System]. In *Hlobalizatsiia. Rehionalizatsiia. Rehionalna polityka*, 49-67. Luhansk: Alma-Mater - Znannia, 2002.
- Zvarych, I. T., and Zvarych, O. I. "Rehion u systemi mizhnarodnykh konkurentnykh vidnosyn" [The Region in the System of International Competitive Relations]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Serii «Ekonomika»*, no. 11 (2015): 33-38.

УДК 330.1

JEL: O18; R58

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-8-117-126>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

©2022 МИХАЙЛЕНКО Д. Г., ПАВЛОВСЬКА І. Г., ШАВЛАК М. А., ЄРЕМЕЄВ О. В.

УДК 330.1

JEL: O18; R58

Михайленко Д. Г., Павловська І. Г., Шавлак М. А., Єремеєв О. В. Теоретичні аспекти формування механізму інноваційного розвитку регіонів України

Внаслідок військової агресії з боку Росії прямі збитки України складають понад 108 млрд дол. Забезпечення економічного зростання нашої держави в умовах повоєнного часу при обмеженні основних факторів виробництва приводить до актуалізації питань використання інноваційного потенціалу кожного регіону. Такий вектор розвитку дозволить посилити існуючі позиції кожного регіону за рахунок залучення інвестицій для відновлення економіки та реалізації інноваційних проєктів, що забезпечить регіональну привабливість. Особливого значення при цьому набувають результати інвестиційно-інноваційної діяльності як місцевих суб'єктів господарювання, так і іноземних компаній, ефективність реформування місцевого самоврядування, територіальна організація влади. Метою статті є дослідження теоретичних аспектів формування механізму інноваційного розвитку регіонів України. У роботі визначено передумови й особливості побудови такого механізму, розроблено схему взаємодії його основних елементів: держава, регіони, бізнес, фінанси, освітній і науковий сектори. Розглянуто структуру механізму інноваційного розвитку регіонів України, виділено основні принципи та методи його формування. Характеристика таких основних складових механізму, як організаційно-управлінська, інституційна, економічна, фінансова, наукова, техніко-технологічна, показала важливість і значущість кожної, а також необхідність їх гармонійного спільного прояву для ефективного інноваційного розвитку. Визначено основні умови розвитку інновацій у регіонах і встановлено їх взаємозв'язок зі складовими інноваційного розвитку регіонів. Доведено важливість формування механізму інноваційного розвитку регіонів як дієвого напрямку забезпечення конкурентоспроможності та економічного зростання регіонів та країни в цілому.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток регіонів (ІРР), механізм інноваційного розвитку, складові інноваційного розвитку, регіональна інноваційна стратегія.

Рис.: 4. **Бібл.:** 23.

Михайленко Дар'я Геннадіївна – кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу макроекономічної політики та регіонального розвитку, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)
E-mail: mikhailenko.dg@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8420-6510>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1445688>

Павловська Ірина Геннадіївна – кандидат економічних наук, доцент, докторант Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: i.g.kurochkina@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0765-9150>